

Sygn. akt I ACa 1025/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 stycznia 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Anna Bohdziewicz
Sędziowie :	SA Elżbieta Karpeta (spr.) SO del. Ewa Solecka
Protokolant :	Małgorzata Korszun

po rozpoznaniu w dniu 23 stycznia 2014 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa Skarbu Państwa-Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasów Państwowych Nadleśniczego Nadleśnictwa Z.

przeciwko K. G., J. G. i H. S.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach

z dnia 29 lipca 2013 r., sygn. akt II C 136/12,

1) oddala apelację;

2) zasądza od powoda na rzecz pozwanych K. G. i H. S. 5 400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt I ACa 1025/13

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w Katowicach oddalił powództwo Skarbu Państwa - Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe Nadleśniczego Nadleśnictwa Z. przeciwko K. G., J. G. i H. S. o zapłatę kwoty 1 360 000 i zasądził na rzecz pozwanych koszty procesu w kwocie 7 234 zł.

Rozstrzygnięcie to zapadło w oparciu o następujące okoliczności faktyczne, które były między stronami bezsporne.

L. G., ojciec pozwanych, w związku z wojną rozpoczętą w 1939r. pozostawił we wsi B., powiat K., województwo (...), które to tereny nie wchodzą w skład obecnego obszaru państwa, majątek nieruchomy składający się z nieruchomości gruntowej, zabudowanej parterowym, murowanym budynkiem mieszkalnym oraz drewnianą stodołą oborą.

W dniu 10 sierpnia 1998r. Urząd Rejonowy w K. wydał pozwany zaświadczanie, w którym stwierdzono, że pozwani są uprawnieni, jako spadkobiercy do ubiegania się o odszkodowanie za mienie nieruchome pozostawione przez L. G. na terenach nie wchodzących w skład obecnego państwa. Prawo do odszkodowania wynikało z wyroku Sądu Wojewódzkiego w K. z dnia 22 czerwca 1989r. (sygn. akt I C 278/89), a wartość pozostawionych nieruchomości wyceniono na kwotę 8.095.908 zł. W zaświadczeniu potwierdzono, że ubiegający się o odszkodowanie nie zrealizowali do chwili wydania zaświadczenia swego roszczenia z powodu braku nieruchomości Skarbu Państwa, które mogły być przedmiotem odszkodowania.

Wartość nieruchomości pozostawionej przez L. G. została ustalona w oparciu o operat szacunkowy sporządzony we wrześniu 1997r. przez rzeczoznawcę majątkowego, w którym rzeczoznawca wyliczył wartość pozostawionego majątku na ww. kwotę.

Po uzyskaniu zaświadczenia, pozwani biorąc udział w przetargach organizowanych przez Skarb Państwa, nabywali nieruchomości należące do powoda, każdorazowo cenę sprzedaży uiszczając poprzez jej odliczenie od wynikającej z zaświadczenia wartości nieruchomości pozostawionej przez L. G. poza granicami państwa.

Pozwani wzięli udział w organizowanym w dniu 31 stycznia 2002r. przez Skarb Państwa Lasy Państwowe Nadleśnictwo Z. drugim przetargu pisemnym nieograniczonym na sprzedaż ośrodka szkoleniowo – wypoczynkowego Lasów Państwowych w O.. Pozwani wygrali ten przetarg, składając ofertę w wysokości 1.400.000 zł. Wobec powyższego strony zawarły w dniu 4 marca 2002r. w formie aktu notarialnego umowę sprzedaży ww. nieruchomości, wraz z częściami składowymi oraz rzeczami ruchomymi stanowiącymi wyposażenie. Na poczet ceny sprzedaży sprzedający zaliczył pozwany wysokość wpłaconego przez nich wadium (40 000 zł) oraz wartość mienia nieruchomego pozostawionego poza granicami kraju wynikającą z zaświadczenia z dnia 10 sierpnia 1998r.

Pozwani na podstawie umowy sprzedaży z dnia 19 marca 2002r. sprzedali nabytą od powoda nieruchomość za kwotę 450.000 zł.

Wyrokiem Sądu Rejonowego w B. zapadłym w sprawie o sygn. akt II K 1387/04, rzeczoznawca, który sporządził we wrześniu 1997r. operat szacunkowy, został uznany za winnego popełnienia przestępstwa poświadczenia nieprawdy co do okoliczności mającej znaczenie prawne.

W toku postępowania kontrolnego Najwyższej Izby Kontroli Delegatura w Z. ustalono, że rzeczywista wartość mienia pozostawionego przez L. G. wynosiła maksymalnie ok. 287.000 zł.

W dniu 24 lutego 2009r. Wojewoda (...) stwierdził nieważność zaświadczenia Kierownika Urzędu Rejonowego w K. z dnia 10 sierpnia 1998r. na tej podstawie, że wartość nieruchomości pozostawionej przez L. G. powinna zostać określona zgodnie z przepisami obowiązującymi w dniu wydania zaświadczenia, czego nie uczyniono. W konsekwencji przyjęty za dowód w postępowaniu zakończonym wydaniem tego zaświadczenia operat szacunkowy został sporządzony w oparciu o nieobowiązujące przepisy, zatem wartość nieruchomości pozostawionej przez L. G. została określona nieprawidłowo, co stanowiło rażące naruszenie prawa. Ponadto Wojewoda (...) wskazał, że sporządzający zakwestionowany operat szacunkowy rzeczoznawca majątkowy został skazany za poświadczenie w tym operacie nieprawdy.

Decyzją Ministra Skarbu Państwa została uchylona decyzja Wojewody (...) stwierdzająca nieważność zaświadczenia Kierownika Urzędu Rejonowego w K. z dnia 10 sierpnia 1998r. Minister Skarbu Państwa w swojej decyzji stwierdził ponadto, że zaświadczenie Kierownika Urzędu Rejonowego w K. z dnia 10 sierpnia 1998r. zostało wydane z rażącym naruszeniem prawa.

Powyższe ustalenia faktyczne, mimo że były bezsporne zostały przez Sąd Okręgowy uzupełnione dowodami z dokumentów, w celu ich doprecyzowania.

Dokonując rozważań prawnych, Sąd pierwszej instancji podkreślił, że ustawa z 21 czerwca 1990r. o zwrocie korzyści uzyskanych niesłusznie kosztem Skarbu Państwa lub innych państwowych osób prawnych, na zapisach której powód opierał swoje roszczenie, niewątpliwie ma charakter *lex specialis* w stosunku do regulacji zawartych w przepisach art. 405 in. k.c.

W ocenie Sądu Okręgowego, na gruncie art. 1 ustawy o zwrocie korzyści uzyskanych niesłusznie kosztem Skarbu Państwa lub innych państwowych osób prawnych, ustawodawca przewidział, że powstanie szkody musi nastąpić bezpośrednio wskutek dokonania konkretnej czynności prawnej lub wydania decyzji administracyjnej. Tym samym nie można na podstawie tej ustawy domagać się zapłaty odszkodowania (wyrównania strat) jeżeli powstała ona w sposób pośredni, tj. jeżeli w konkretnym przypadku brak było elementu bezpośredniości pomiędzy rozporządzeniem mieniem a powstaniem szkody. Nie można natomiast na gruncie omawianego aktu prawnego przyjąć konstrukcji o charakterze łączonym (kombinowanym), w której niekorzystne dla sfery majątkowej Skarbu Państwa skutki występują w pierwotnym (pierwszym) akcie rozporządzającym, ustalającym – np. w decyzji, czy wyroku ustalającym wysokość należnego osobie fizycznej lub prawnej odszkodowania, a następnie w realizacji uprawnień wynikających z ww. aktu dochodzi do rzeczywistego rozporządzenia mieniem przez Skarb Państwa, które to rozporządzenie może być oceniane jako „niesłuszne” w rozumieniu ww. ustawy.

W ocenie Sądu z takim rozdzieleniem pomiędzy aktem (czynnością prawną *sensu largo*) skutkującym powstaniem szkody po stronie Skarbu Państwa a czynnością prawną, na podstawie której doszło do rozporządzenia mieniem, która to czynność również może być oceniana jako niekorzystna dla powoda, doszło na gruncie niniejszej sprawy.

Sąd Okręgowy wskazał, że sam fakt zawarcia umowy z 4 marca 2002r. nie był źródłem szkody po stronie powodowej, a stanowił niejako „dopełnienie”, realizację niekorzystnych dla Skarbu Państwa skutków zainicjowanych przez wydanie zaświadczenia z dnia 10 sierpnia 1998r. Tym samym, w ocenie Sądu pierwszej instancji nie została w niniejszej sprawie spełniona przewidziana w art. 1 ust. 1 ustawy o zwrocie korzyści uzyskanych niesłusznie kosztem Skarbu Państwa lub innych państwowych osób prawnych podstawowa przesłanka jego zastosowania, a mianowicie niesłuszne uzyskanie przez pozwanych korzyści z majątku Skarbu Państwa wskutek czynności przenoszącej własność, gdyż korzyść ta została uzyskana już na etapie uzyskiwania zaświadczenia z 10 sierpnia 1998r. i w konsekwencji brak było podstaw do uwzględnienia powództwa na tej podstawie.

Wobec wykluczenia uwzględnienia powództwa na podstawie ustawy z dnia 21 czerwca 1990r. o zwrocie korzyści uzyskanych niesłusznie kosztem Skarbu Państwa lub innych państwowych osób prawnych, Sąd pierwszej instancji ocenił zasadność pozwu również poprzez pryzmat regulacji ogólnej zawartej w art. 405 i nast. k.c. Jednakże również w oparciu te przepisy Sąd nie znalazł podstaw do uwzględnienia powództwa. Jak bowiem zauważył Sąd Okręgowy, w niniejszej sprawie podstawa prawna uzyskanej korzyści majątkowej przez pozwanych istniała i nie odpadła. Tą podstawą było zaświadczenie z dnia 10 sierpnia 1998r. wydane przez Urząd Rejonowy w K. i które dopiero w dniu 25 sierpnia 2009r. w wyniku ostatecznej decyzji nadzorczej zostało jedynie uznane za wydane z rażącym naruszeniem prawa w warunkach określonych w art.156 § 1 k.p.a. Dodatkowo zauważył Sąd Okręgowy, że w sprawie mógłby mieć zastosowanie również art. 409 k.c., stanowiący o wygaśnięciu obowiązku wydania korzyści lub zwrotu jej wartości, gdyż pozwani jeszcze przed uzyskaniem wiedzy o wadliwości zaświadczenia z 10 sierpnia 1998r., zbyli nabytą od Skarbu Państwa nieruchomości, a uzyskane na tej podstawie pieniądze zużytkowali na bieżące wydatki życia codziennego.

Apelację od wyroku, zaskarżając go w całości, wniósł powód. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił powód naruszenie art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 1990 r. o zwrocie korzyści uzyskanych niesłusznie kosztem Skarbu Państwa lub innych państwowych osób prawnych poprzez jego niezastosowanie.

Domagał się powód zmiany wyroku w całości poprzez zasądzenie od pozwanych na rzecz powoda kwoty 1 360 000 zł wraz z odsetkami, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji. Ponadto powód wnosił o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego za obie instancje.

Pozwany wnosił o oddalenie apelacji i zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Zaskarżone orzeczenie należy uznać za prawidłowe, stanowiące wynik właściwego ustalenia okoliczności bezspornych i trafnej wykładni prawa materialnego.

W oparciu o prezentowane przez strony stanowiska Sąd Okręgowy dokonał prawidłowych ustaleń okoliczności sprawy, które były bezsporne i które Sąd Apelacyjny przyjmuje za własne, dzieląc jednocześnie zaprezentowaną przez ten Sąd wykładnię prawa materialnego.

Zgodzić należy się z Sądem Okręgowym, że z przepisu art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 1990 r. o zwrocie korzyści uzyskanych niesłusznie kosztem Skarbu Państwa lub innych państwowych osób prawnych (Dz.U. Nr 44, poz. 255 ze zm.) nie wynika, by mógł on mieć zastosowanie w sytuacji, gdy dokonanie rozporządzenia mieniem jakkolwiek oceniane jako niekorzystne dla Skarbu Państwa, nastąpiło dopiero wskutek wykonania uprzednio wydanej decyzji administracyjnej, lub w wykonaniu innego zobowiązania, które ukształtowały pierwotny stosunek prawny pomiędzy Skarbem Państwa (jednostką organizacyjną Skarbu Państwa), a konkretną osobą fizyczną lub prawną, który to stosunek prawny sam w sobie nosi znamiona „krzywdzącego” czy oczywiście niekorzystnego dla Skarbu Państwa. W niniejszej sprawie niekorzystności rozporządzenia mieniem Skarbu Państwa należy dopatrywać się w wydaniu zaświadczenia z dnia 10 sierpnia 1998 r., a nie w czynności zbycia nieruchomości Skarbu Państwa. Natomiast rozstrzygnięcie o tym, czy skutkiem czynności prawnej jest uzyskanie niesłusznej korzyści z majątku Skarbu Państwa nie może nastąpić w oderwaniu od pierwotnej przyczyny niekorzystnego rozporządzenia. Tym samym skutku czynności nie można odnosić jedynie do ostatniego ogniwa, którym w niniejszej sprawie jest dokonanie czynności prawnej polegającej na sprzedaży nieruchomości. Ustawa o zwrocie korzyści uzyskanych niesłusznie kosztem Skarbu Państwa lub innych państwowych osób prawnych ma charakter wyjątkowy i nie może służyć do naprawiania błędów popełnionych przez organy administracji, które ujawnią się dopiero po upływie pewnego czasu i wskutek podjęcia prawnie dozwolonych czynności przez osoby, które uzyskały korzyść wynikającą z działania tych organów. Jeżeli skutkiem wydania wadliwej decyzji lub wadliwego wykonania innego rodzaju czynności przez organ administracji, jest niekorzystne rozporządzenie mieniem Skarbu Państwa, to naprawienia tej czynności należy dochodzić na drodze przewidzianej dla tego rodzaju czynności. Natomiast zbyt późne wykrycie lub ujawnienie się tejże wadliwości, powodujące niemożność usunięcia jej w drodze stosownej procedury nie może uzasadniać sięgania do wyjątkowej procedury przewidzianej w powołanej ustawie z dnia 21 czerwca 1990 r. o zwrocie korzyści uzyskanych niesłusznie kosztem Skarbu Państwa lub innych państwowych osób prawnych. Stąd też należało wysnuć wniosek, że w omawianym art. 1 ust. 1 tejże ustawy, ustawodawca przewidział, że powstanie szkody musi nastąpić bezpośrednio wskutek dokonania konkretnej czynności prawnej lub wydania decyzji. Ustawa ta nie może mieć zastosowania jeśli wskutek zaniedbań lub niedopatrzeń ze strony urzędników zawiodą inne mechanizmy prawne mające normalnie zapobiegać niekorzystnym rozporządzeniom mieniem Skarbu Państwa na wcześniejszych etapach związanych z wydaniem uprzedniej decyzji administracyjnej lub powstaniem pierwotnego zobowiązania kształtującego stosunek pomiędzy Skarbem Państwa a innym podmiotem. W ocenie Sądu Apelacyjnego przepisy omawianej ustawy mają dotyczyć sytuacji, w których decyzja administracyjna lub czynność prawna nie była poprzedzona żadną inną decyzją administracyjną lub czynnością prawną mającą wpływ na jej treść. Zatem skoro w odniesieniu do zaświadczenia z dnia 10 sierpnia 1998 r. możliwe było jedynie uzyskanie decyzji stwierdzającej wydanie zaświadczenia z rażącym naruszeniem przepisów i nie było już możliwości stwierdzenia nieważności tego zaświadczenia, to nie można

poszukiwać sposobu na naprawienie szkody powstałej w majątku Skarbu Państwa na drodze ustawy o zwrocie korzyści uzyskanych niesłusznie kosztem Skarbu Państwa lub innych państwowych osób prawnych.

Z uwagi na powyższe Sąd Okręgowy słusznie uznał, że dochodzenie roszczenia przysługującego na mocy art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 1990 r. o zwrocie korzyści uzyskanych niesłusznie kosztem Skarbu Państwa lub innych państwowych osób prawnych jest uzależnione od elementu bezpośredniości pomiędzy rozporządzeniem mieniem, a powstaniem szkody. Nie można natomiast przyjmować konstrukcji o charakterze łączonym (kombinowanym), o czym również wspominał Sąd w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia.

Na marginesie należy wskazać, że zarówno czynność prawna jak i decyzja administracyjna, o której mowa w art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 1990 r. o zwrocie korzyści uzyskanych niesłusznie kosztem Skarbu Państwa lub innych państwowych osób prawnych ma dotyczyć przeniesienia własności lub innego prawa majątkowego i nie można w dowolny sposób rozszerzać tych pojęć, jak zdaje się to czynić skarżący w apelacji. Mają to być bowiem jedynie czynności prawne i decyzje administracyjne dotyczące przeniesienia własności lub innego prawa majątkowego, a nie również czynności prawne sensu largo.

Odnosząc się natomiast do twierdzenia skarżącego jakoby orzecznictwo bardzo szeroko ujmowało krąg podmiotów mogących ubiegać się o odszkodowanie, należy zauważyć, że przywołany przez skarżącego na uzasadnienie tej tezy wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2013 r., I CSK 332/12 odnosi się właśnie do kręgu podmiotów uprawnionych do dochodzenia szkody, a nie kwestii bezpośredniości pomiędzy czynnością a szkodą. Ponadto orzeczenie to dotyczyło dochodzenia należności przez obywateli, a nie przez Skarb Państwa, co również nie pozostaje bez znaczenia w tym zakresie.

Sąd Apelacyjny oddalił wniosek dowodowy zawarty w apelacji, na podstawie art. 381 k.p.c. gdyż strona powodowa miała możliwość powołania się na tenże dowód w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji, a jego powołanie na etapie postępowania odwoławczego wynikało ze zbyt późnego podjęcia czynności zmierzających do jego uzyskania. Ponadto dowód ten nie dotyczył faktu mającego istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy.

Wobec bezzasadności zarzutu apelacji, podlegała ona zatem oddaleniu na mocy art. 385 k.p.c.

Na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. zasądzono od powoda przegrywającego etap postępowania apelacyjnego koszty tego postępowania w wysokości wynagrodzenia pełnomocnika pozwanych, będącego adwokatem.